

Viešieji pirkimai: viešieji pinigai ir skaidrumas

Įvadas

Viešieji finansai ir viešieji pirkimai – korupcijai itin jautri sritis. Skirtingais paskaičiavimais, Europos valstybės kasmet viešiesiems pirkimams valstybės išleidžia apie 16-18 % bendrojo vidaus produkto.¹ Lietuvoje viešųjų pirkimų vertė prilygsta dešimtdaliui bendrojo šalies vidaus produkto arba daugiau kaip trečdaliui Lietuvos nacionalinio biudžeto.² Korupcija šioje srityje kelia riziką, kad šie pinigai bus panaudoti neefektyviai, kad nebus išnaudota nauda, kurią teikia konkursai – geriausia vertė už pasiūlytą kainą, racionalus resursų paskirstymas - be to, kyla kainų infliacijos ir tiesiog neefektyvaus darbo rizikos.³ Remiantis tyrimu “Lietuvos korupcijos žemėlapis 2011 m.”, įmonių vadovų nuomone, valstybinių užsakymų gavimas yra viena iš labiausiai korumpuotų procedūrų (“labai korumpuota” – 30% respondentų). Tyrimo duomenimis, panašiai viešuosius pirkimus vertina ir valstybės tarnautojai – jų nuomone, viešųjų konkursų pirkimų laimėjimas yra trečia labiausiai korumpuota procedūra.⁴ Susirūpinimas skaidrumo viešuosiuose pirkimuose stoka aiškus ir regione: šiuo metu vyksta ES viešųjų pirkimų direktyvų peržiūrėjimo procesas, kuriame būtent skaidrumui teikiama itin daug dėmesio.

Bendriausia prasme korupcija suprantama kaip piktnaudžiavimas patikėta galia siekiant naudos.⁵ Visuotinai pripažįstama, kad nežinant, kuriose srityse korupcija turi didžiausią tikimybę atsirasti, sunku parinkti metodus ir priemones su ja veiksmingai bei efektyviai kovoti.⁶ 2010 m. pradėtas rengti „Lietuvos atsparumo korupcijai tyrimas“ - tai regioninio projekto „Irodymais pagrįstas veikimas prieš korupciją: Nacionalinės atsparumo korupcijai studijos“ dalis (angl. National integrity system, toliau – NIS), kuriuo siekta nustatyti, kiek atskiros sritys Lietuvoje atsparios korupcijai ir kaip jose siekti dar didesnio skaidrumo. Tyrimo metodologija buvo sukurta, siekiant pažvelgti į korupcijos problemą tiriant pagrindines valstybės institucijas bei valstybės gyvenimo sritis ir siekiant identifikuoti jų silpnąsias vietas bei sustiprinimo būdus. NIS tyrimas apėmė trylika aktualiausių valstybės gyvenimo sričių, tarp jų ir viešųjų pirkimų problematiką.

¹ *Fighting Corruption in the Public Sector: Integrity in public procurement.* OECD, 2006. Prieiga internete: <http://www.oecd.org/gov/ethics/integrityinpublicprocurement.htm> [žiūrėta 2012-12-15] European Commission Press Release on Modernising European public procurement to support growth and employment. Prieiga internete: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1580&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> [žiūrėta 2012-12-15]

² LR Valstybės kontrolė. *Išankstinio tyrimo ataskaita: viešųjų pirkimų sistemos apžvalga.* 2011 m. lapkričio 25 d. IT-P-20-1-14. Vilnius

³ Daugiau žr. Rose-Ackerman, S. *Corruption: A study in political Economy.* Academic Press: 1978, New York. Lien, D. *Corruption and allocation efficiency,* Journal of Development Economics, Vol. 33 (1): 153-64. (1990)

⁴ Tyrimas “Lietuvos korupcijos žemėlapis“ 2011, prieiga internete:

http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_zemelapis.pdf [žiūrėta 2012-12-15]

⁵ “Transparency International”. *Transparency International Plain Language Guide.* P. 14, 2009, prieiga internete: http://www.transparency.org/whatwedo/pub/the_anti_corruption_plain_language_guide, [žiūrėta 2012-12-15]

⁶ Fletcher C, Herrmann D, *Corruption: an international interdisciplinary and multi- sectoral reader,* 2012, p.16;

I. Viešųjų pirkimų aplinka Lietuvoje: rizikos ir kontrolė

Iš esmės Lietuvoje viešuosius pirkimus reguliuoja Viešųjų pirkimų įstatymas⁷ bei specialus įstatymas viešiesiems pirkimams, atliekamiems gynybos ir saugumo srityje. Viešųjų pirkimų politiką šalyje įgyvendina ir kaip laikomasi šių įstatymų prižiūri biudžetinė įstaiga Viešųjų pirkimų tarnyba, o politiką formuoja Ūkio ministerija.

Iš esmės teisinė bazė, reguliuojanti viešuosius pirkimus, yra pakankama ir suderinta su ES teisės aktais, tačiau problemų kyla praktikoje, ypač prižiūrint perkančiąsias organizacijas. Pagal Viešųjų pirkimų įstatymą perkančioji organizacija turi užtikrinti, kad atliekant pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją, būtų laikomasi skaidrumo principo, įstatyme numatyti ir detalesni saugikliai, turintys užtikrinti, kad perkančioji organizacija skaidriai ir pagrįstai pasirinktų tiekėją.

Pagal 2011 m. Valstybinio audito programą prioritetine valstybinio veiklos audito planavimo ir įgyvendinimo sritimi buvo įvardinti viešieji pirkimai. Šioje programoje kaip opiausias Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų sistemos problemos įvardinta: skaidrumo ir informacijos stoka; mažiausios kainos, kaip pagrindinio vertinimo kriterijaus, taikymas; nepagrįstos, protekcionistinės pirkimo dokumentų nuostatos; sudėtingas reglamentavimas; ilgai trunkančios procedūros; nepakankama viešųjų pirkimų proceso kontrolės sistema; žemas viešųjų pirkimų centralizavimo lygis; nebaudžiamumas už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus; nepakankama įvykdytų viešųjų pirkimų kontrolė; menka kaštų ir naudos analizė; nuolatinė viešuosius pirkimus reglamentuojančios teisinės bazės kaita, lemianti viešųjų pirkimų sistemos dalyvių nepasitenkinimą ir kai kurias klaidas; neefektyvi viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema, ypač paskutinis jos etapas – ginčų sprendimas teismuose.⁸

Specialiųjų tyrimų tarnybos 2008 m. spalio mėnesį įvykdyto sociologinio tyrimo viešųjų pirkimų skaidrumo tyrimo⁹ rezultatai rodo, kad korupcinių sandorių tikimybė yra didžiausia rengiant viešųjų pirkimų kvalifikacinius reikalavimus, technines specifikacijas bei vertinant pasiūlymus ir skelbiant nugalėtoją. Šis tyrimas (kol kas – tai naujausias reprezentatyvus sociologinis viešųjų pirkimų skaidrumo tyrimas) išryškina panašias problemas kaip ir aukščiau minėta programa. Verslo atstovų nuomone, korupciniai sandėriai labiausiai tikėtini rengiant technines specifikacijas ir kvalifikacinius reikalavimus, o paprašyti įvardinti tris opiausias problemas, su kuriomis susiduria viešuosiuose pirkimuose, verslo atstovai įvardino daug didelę dokumentacijos kiekį, korupciją, biurokratizmą ir iš anksto žinomą laimėtoją.

Sprendžiant iš šių tyrimų, visų pirma, svarbu, jog būtų skiriamas dėmesys techninių specifikacijų ir kvalifikacinių reikalavimų rengimui. Pagal dabartinį reglamentavimą, perkančiosios organizacijos kasmet rengia ir tvirtina planuojamų atlikti tas metais pirkimų planus ir iki kovo 15 dienos skelbia tais metais planuojamų atlikti pirkimų suvestinę, kurioje nurodo perkančiosios organizacijos pavadinimą, adresą, kontaktinius duomenis, pirkimo objekto pavadinimą ir kodą, numatomą kiekį ar apimtį (jeigu įmanoma), numatomą pirkimo pradžią, pirkimo būdą, ketinamos sudaryti pirkimo sutarties trukmę, taip pat iš anksto skelbia pirkimų, išskyrus mažos vertės

⁷ LR Viešųjų pirkimų įstatymas, Žin., 1996, Nr. 84-2000, Prieiga internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=442231 [žiūrėta 2012-12-15]

⁸ Valstybės kontrolieriaus 2011-01-03 įsakymu Nr. V-1 patvirtinta 2011 metų Valstybinio audito programa. Sudarant metinę programą, prioritetinę viešojo sektoriaus sritį Valstybinis auditas pasirenka pagal atliktų auditų rezultatus, nuolatos atliekamą atskirų viešojo sektoriaus veiklos sričių, jose vykstančių pasikeitimų stebėjimą, Seimo komitetų ir valstybinių institucijų apklausas, kaupiamą ir analizuojamą susijusią informaciją, šiose srityse egzistuojančių problemų vertinimą. Pagal išskirtą prioritetinę viešojo sektoriaus sritį ir atsižvelgus į nustatytus kriterijus, pasirenkami veiklos audito objektai.

⁹ UAB RAIT „Viešųjų pirkimų skaidrumo tyrimas“, 2008 m. Prieiga per internetą <<http://www.stt.lt/lt/menu/sociologiniai-tyrimai/>> [žiūrėta 2012-12-15]

pirkimus, techninių specifikacijų projektus. Konkrečių pirkimų techninės specifikacijos ir kvalifikaciniai reikalavimai skelbiami Viešųjų pirkimų portale, tačiau, kadangi neskelbiami tiekėjų pasiūlymai (išskyrus atskirai, kai to paprašo proceso dalyviai, pasiūlymai teikiami jiems), sudėtinga pasakyti, pvz. ar laimėjęs tiekėjas iš tiesų geriausiai juos atitiko. Valstybės kontrolės atstovai įvardina dar vieną riziką, susijusią su tuo, kaip perkančiosios organizacijos planuoja viešuosius pirkimus – kaštų ir naudos analizės bei, apskritai, adekvataus planavimo, trūkumą. Prie šios problemos sprendimo taip pat prisidėtų būtent adekvatus planų rengimas ir skelbimas iki nurodyto termino.

Lygiai taip pat svarbu užtikrinti ir efektyvius priežiūros bei atsakomybės mechanizmus. Viešųjų pirkimų dalyvių atsakomybė ir sankcijos už padarytus teisės pažeidimus numatyta Administracinių teisės pažeidimų kodekse. Priežiūros funkcijos priskirtos viešųjų pirkimų tarnybai. Remiantis šios tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita, vykdydama prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę, Viešųjų pirkimų tarnyba 2011 metais užkirto kelią neskaidriems pirkimams už 602 mln. Litų, o nustačiusi viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimus ir trūkumus, įpareigojo nutraukti 39 pirkimų procedūras. Dėl įvairių viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimų įpareigojimais buvo skirti 56 perkančiosioms organizacijoms. Per 2011 m. Viešųjų pirkimų tarnybos įvertintų ir tikrintų viešųjų pirkimų vertė siekė 2.860,3 mln. Lt ir tai sudarė 22,3 proc. bendros per šį laikotarpį įvykdytų viešųjų pirkimų vertės (12.822,0 mln. Lt).¹⁰ Apskritai, vertinant, ar pakanka šiuo metu resursų Viešųjų pirkimų tarnybai tam, kad būtų užtikrinta efektyvi kontrolė ir priežiūra, reikia pažymėti, kad 2011 m. Viešųjų pirkimų tarnybai iš valstybės biudžeto buvo skirta 4,35 mln. Lt ir 820 tūkst. Lt techninės paramos lėšų ir buvo 72 valstybės tarnautojų ir dirbančiųjų pagal darbo sutartis etatai¹¹. Šis etatų skaičius nekito nuo 2009 m. gegužės, nors Tarnybai priskiriamų funkcijų vis daugėja.

Kitas svarbus aspektas susijęs su viešųjų pirkimų sutarčių vykdymu. Įstatymai numato pareigą vertinti pirkimo sutarčių įvykdymo rezultatus, tačiau praktikoje tai beveik nevykdoma, tam trūktų žmogiškųjų išteklių ir finansavimo. Šiuo metu viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo rezultatus vertina perkančiosios organizacijos įgaliotas asmuo, kuris ne visada gali turėti kompetencijos ar būti nešališkas.

Jau paties užsakymo įgyvendinimo metu atsiranda dar viena rizika: jeigu tiekėjas pateikia motyvaciją, pirkimo metu sudaryta sutartis gali būti keičiama. Po 2012 m. birželį atliktų LR Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimų, pirkimo sutarties sąlygos sutarties galiojimo laikotarpiu negali būti keičiamos, išskyrus tokias pirkimo sutarties sąlygas, kurias pakeitus nebūtų pažeisti šiame įstatyme numatyti bendri principai (3 straipsnis) ir kai tokiems pirkimo sutarties sąlygų pakeitimams yra gautas Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimas. Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo nereikalaujama, kai atlikus supaprastintą pirkimą sudarytos sutarties vertė yra mažesnė kaip 10 000 LTL arba kai pirkimo sutartis sudaryta atlikus mažos vertės pirkimą. Visgi praktika rodo, kad būtent mažesnės vertės pirkimuose sutartys gana dažnai keičiamos – ir, nors teorijoje dažnai teigiama, kad korupcijos tikimybė didžiausia didelės vertės sandoriuose, būtent mažesnės vertės pirkimų dažnumas gali sukelti didelę žalą. Turint omenyje tai, kad nei sutartys, nei jų pakeitimai nėra skelbiamos, kyla rizika, kad tiekėjas iš anksto susitars su perkančiąja organizacija dėl tokių sąlygų, kurios leistų laimėti konkursą, o vėliau jas pakeis.

Dar viena rizika, kurią įvardina ekspertai – pranešėjų apsaugos trūkumas šalyje.¹² Kadangi tam,

¹⁰ Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita. Prieiga internete: <http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf> [žiūrėta 2012-12-15]

¹¹ Ibid.

¹² Sudarytojas Juozapavičius, R. *Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus?*. Vilnius: Eugrimas, 2006, P.41-42

kad būtų galima pastebėti galimus korupcijos atvejus viešuosiuose pirkimuose, paprastai reikalingas gana aukštas techninių, teisinių žinių lygis ir/ar tiesioginis priėjimas prie pirkimo dokumentų arba eigos, didesnę galimybę pastebėti galimus pažeidimus turi perkančiosios organizacijose arba tiekėjų įmonėse dirbantys darbuotojai. Visgi Lietuvoje iki šiol neegzistuoja pranešėjų apsaugos sistema, kuri leistų jaustis saugiai ir užtikrintai žmonėms, pranešantiems apie galimus korupcijos atvejus.¹³

II. Kiek vieši yra viešieji pirkimai?

Pagal galiojantį reglamentavimą pirkimai gali būti atliekami atviro arba riboto konkurso, konkurencinio dialogo bei skelbiamų arba neskelbiamų derybų būdu.

Informacija apie pirkimo procedūros rezultatus teikiama suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams. Perkančioji organizacija privalo viešinti viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitas, VPT įpareigota viešai skelbti informaciją apie numatomus ir atliekamus pirkimus, sudarytas pirkimų sutartis ir sutarčių įvykdymo rezultatus. Apie tai skelbiama atskirais informaciniais pranešimais, pirkimų ataskaitos patalpinamos Centriniam viešųjų pirkimų portale. Visgi, peržiūrėjus šias ataskaitas, neįmanoma peržiūrėti visų tiekėjų pasiūlymų. Kadangi Viešųjų pirkimų įstatymas gana detaliam numato, kad tiekėjas teikdamas pasiūlymą gali nurodyti, jog tam tikra informacija turėtų būti laikoma konfidencialia, nėra aišku, ar dar didesnis skaidrumas grėstų paviešinti komercinės paslaptis ar būtų per didelė administracinė našta. Taip pat, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvoje nėra viešinamos pasirašytos sutartis, kai, tarkime, Slovakijoje viešinami visi pasirašyti viešųjų pirkimų kontraktai.

Be to, pats konfidencialios informacijos apibrėžimas įstatyme suformuotas labai plačiai. Nors, viena vertus, tai yra tiekėjo interesų apsauga, tačiau žiūrint iš visuomenės pozicijų, tai kelia daug klausimų. Visų pirma, neaišku, ar yra riba, kiek gali būti sandoryje konfidencialių sąlygų. Be to, tiekėjas nepagrįstai įstatymų prasme gali nurodyti, kad tam tikra sąlyga yra „konfidencialus pasiūlymo aspektas“, taip siekdamas tiesiog nuslėpti dalį pasiūlymo. Pagal dabartinę praktiką, jeigu perkančiajai organizacijai kyla klausimų dėl prašymo laikyti tam tikrą informaciją konfidencialia, ji teikia užklausas prašydama tokį prašymą pagrįsti, tačiau toks susirašinėjimas paprastai praktikoje būna gana formalus pobūdžio ir nieko iš esmės neišaiškina.

Kita rizika viešuosiuose pirkimuose – paplitusi neskelbiamų pirkimų praktika. Tiek sisteminė nacionalinių teisės aktų analizė, tiek Europos Sąjungos teisės aktų ir ES Teisingumo teismo praktikos analizė leidžia teigti, kad neskelbiamos derybos kaip viešųjų pirkimų būdas turėtų būti renkamas išimtiniais atvejais dėl padidintos rizikos korupcijai, neskaidriems susitarimams.¹⁴ 2011 m., priėmus Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimus, perkančiosios organizacijos, norinčios pasirinkti šį būdą, turi arba paskelbti savanorišką *ex ante* skaidrumo pranešimą arba gauti tam VPT leidimą.¹⁵ Visgi ne tik neskelbiamos derybos kelia padidintą riziką dėl ribojamo dalyvių skaičiaus ir ribojamo informacijos pateikimo kiekio. Skelbimai nėra viešai pasiekiami ir rengiant neskelbiamus supaprastintus pirkimus, kurie atliekami perkančiosios organizacijos taisyklėse nustatytais būdais pagal VPT parengtas rekomendacines taisykles. Abiem atvejais kyla padidinta

¹³ Daugiau apie tai, kokie turėtų būti teisės aktai, reglamentuojantys pranešėjų apsaugą žr. *Rekomenduojami principai pranešėjų apsaugos įstatymui reguliavimui*. Prieiga internete: <http://www.transparency.lt/new/images/pranesēju_principai.pdf> [žiūrėta 2012-12-15]

¹⁴ Editor – Arrowsmith, Sue. *EU Public Procurement Law: An Introduction*. University of Nottingham. 2011 P. 198-200

¹⁵ Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai Nr. XI-1605, 2011-09-29, *Žin.*, 2011, Nr. 123-5813 (2011-10-13)

korupcinė rizika, be to, tai ne visada gali būti pateisinama ir ekonominiu efektyvumu¹⁶. Tuo tarpu, TILS atliktos viešųjų pirkimų analizės rodo, kad neskelbiamų pirkimų būdu (t.y. neskelbiamomis derybomis arba neskelbiamais supaprastintais pirkimais) atliekama nemaža dalis viešųjų pirkimų. 2012 m. atlikta analizė parodė, kad neskelbiami pirkimai sudarė 14 proc. visų savivaldybių administracijų 2006-2011 m. atliktų viešųjų pirkimų vertės: per šešerius metus savivaldybės neskelbiamų pirkimų būdu išleido 1,6 mlrd. Lt.¹⁷ Tiesa, 2011 m. atliktų ministerijų pirkimų vertėje neskelbiamų pirkimų vertė sudarė 5 proc. – tai yra beveik 25 proc. mažiau negu 2006-2010 m.¹⁸ Nepaisant to, per 2011 m. neskelbiamų derybų būdu atlikta pirkimų už 543,5 mln. LTL, už dar 403,8 mln. LTL atlikta supaprastintų pirkimų nepaskelbus apie pirkimą,¹⁹ nors būtent neskelbiamomis derybomis atliekamuose pirkimuose Valstybės kontrolė ypač dažnai fiksuoja pažeidimus.²⁰

Galiausiai, Centrinis viešųjų pirkimų portalas turi didelį potencialą tapti skaidrumą bei atskaitingumą skatinančiu įrankiu bei palengvinti smulkaus ir vidutinio verslo įsitraukimą į viešųjų pirkimų konkursus. Tačiau šiuo metu egzistuojanti sistema iki galo šio potencialo neišnaudoja.

Rekomendacijos

- Užtikrinti, kad informacija apie konkursą būtų lengvai prieinama ir svarstyti galimybę skelbti informaciją apie visus konkurso etapus, taip pat ir informaciją apie atranką bei vertinimo eigą, sutarčių trukmę ir sąlygas, sutarčių pakeitimus, išskyrus konfidencialią informaciją.
- Užtikrinti, kad neskelbiamos derybos vyktų tik išimtiniais atvejais, kurie būtų gerai pagrįsti, o visiems kitiems pirkimams būtų taikomas atviras konkursas. Siekti, kad neskelbiami supaprastinti pirkimai vyktų kuo labiau laikantis Viešųjų pirkimų tarnybos patvirtintų rekomendacinių taisyklių.
- Siekti, kad sutarčių vykdymas būtų efektyviai ir nešališkai stebimas: svarstyti, ar suteikti daugiau resursų VPT, ar paskirti kitą komisiją/instituciją.
- Atlikti analizę ir svarstyti, ar Viešųjų pirkimų tarnybai pagal paskirtas funkcijas pakanka esamo finansavimo ir etatų skaičiaus.
- Svarstyti, ar šiuo metu pagal įstatymus leidžiamas konfidencialios informacijos apibrėžimas nėra per platus ir nesudaro sąlygų piktnaudžiavimui, užtikrinti, kad juo nebūtų piktnaudžiaujama.
- Užtikrinti, kad perkančiosios organizacijos planuodamos viešuosius pirkimus atliktų kaštų ir naudų analizę, taip pat - siekti, kad skelbianti metinius planus būtų kuo atidžiau planuojami ir skelbiami pirkimai.
- Siekti, kad būtų skatinami pranešimai apie galimus pažeidimus ir užtikrinta tinkama pranešėjų teisinė apsauga bei saugūs pranešimų kanalai.

¹⁶ Price Water House Cooper. *A study on procurement Regulation prepared for the European Commission: Public procurement in Europe. Cost and effectiveness*, 2011. P.7-9

¹⁷ LR savivaldybių administracijų 2006-2011 metais vykdytų neskelbiamų pirkimų tendencijos, "Transparency International" Lietuvos skyrius, prieiga internete: <http://www.transparency.lt/new/images/savivaldybiu_neskelbiami_pirkimai_2006-2011.pdf>

¹⁸ LR ministerijų 2011 metais vykdytų neskelbiamų viešųjų pirkimų tendencijos, "Transparency International" Lietuvos skyrius, prieiga internete: <http://www.transparency.lt/new/images/tils_neskelbiami_ministeriju_pirkimai_analize_2011m.pdf>

¹⁹ Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita. Prieiga internete:

<http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf> [žiūrėta 2012-12-15]

²⁰ *Viešieji pirkimai – didžiausias korupcijos kanalas?* ELTA informacija, ekonomika.lt portalas. Prieiga internete: <http://www.ekonomika.lt/naujiena/viesieji-pirkimai-didziausias-korupcijos-kanalas-3891.html> [žiūrėta 2012-12-15]

Naudota literatūra:

- Fighting Corruption in the Public Sector: Integrity in public procurement.* OECD, 2006. Prieiga internete: <http://www.oecd.org/gov/ethics/integrityinpublicprocurement.htm> [žiūrėta 2012-12-15]
- European Commission Press Release on Modernising European public procurement to support growth and employment. Prieiga internete:
<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1580&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>> [žiūrėta 2012-12-15]
- LR Valstybės kontrolė. *Išankstinio tyrimo ataskaita: viešųjų pirkimų sistemos apžvalga.* 2011 m. lapkričio 25 d. IT-P-20-1-14. Vilnius
- Rose-Ackerman, S. *Corruption: A study in political Economy.* Academic Press: 1978, New York.
- Lien, D. *Corruption and allocation efficiency,* Journal of Development Economics, Vol. 33 (1): 153-64. (1990)
- Tyrimas „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ 2011, prieiga internete:
http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_zemelapis.pdf [žiūrėta 2012-12-15]
- “Transparency International”. *Transparency International Plain Language Guide.* P. 14, 2009, prieiga internete:
<http://www.transparency.org/whatwedo/pub/the_anti_corruption_plain_language_guide>, [žiūrėta 2012-12-15]
- Fletcher C, Herrmann D, *Corruption: an international interdisciplinary and multi- sectoral reader,* 2012, p.16;
- LR Viešųjų pirkimų įstatymas, Žin., 1996, Nr. 84-2000, Prieiga internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=442231 [žiūrėta 2012-12-15]
- Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai Nr. XI-1605, 2011-09-29, Žin., 2011, Nr. 123-5813 (2011-10-13)
- UAB RAIT „Viešųjų pirkimų skaidrumo tyrimas“, 2008 m. Prieiga per internetą
<<http://www.stt.lt/lt/menu/sociologiniai-tyrimai/>> [žiūrėta 2012-12-15]
- Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita. Prieiga internete:
<http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf> [žiūrėta 2012-12-15]
- Sudarytojas Juozapavičius, R. *Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus?.* Vilnius: Eugrimas, 2006, P.41-42
- “Transparency International” Lietuvos skyrius. *Rekomenduojami principai pranešėjų apsaugos įstatyminiam reguliavimui.* Prieiga internete:
<http://www.transparency.lt/new/images/praneseju_principai.pdf> [žiūrėta 2012-12-15]
- Editor – Arrowsmith, Sue. *EU Public Procurement Law: An Introduction.* University of Nottingham. 2011
P. 198-200
- Price Water House Cooper. *A study on procurement Regulation prepared for the European Commission: Public procurement in Europe. Cost and effectiveness,* 2011. P.7-9
- LR savivaldybių administracijų 2006-2011 metais vykdytų neskelbiamų pirkimų tendencijos, “Transparency International” Lietuvos skyrius, prieiga internete:
http://www.transparency.lt/new/images/savivaldybiu_neskelbiami_pirkimai_2006-2011.pdf
- LR ministerijų 2011 metais vykdytų neskelbiamų viešųjų pirkimų tendencijos, “Transparency International” Lietuvos skyrius, prieiga internete:
<http://www.transparency.lt/new/images/tils_neskelbiami_ministeriju_pirkimai_analize_2011m.pdf>
- Viešieji pirkimai – didžiausias korupcijos kanalas?* ELTA informacija, ekonomika.lt portalas. Prieiga internete: <<http://www.ekonomika.lt/naujiena/viesieji-pirkimai-didziausias-korupcijos->

kanalas-3891.html>

Šias rekomendacijas parengė „Transparency International“ Lietuvos skyrius. Tai – dalis publikacijų, parengtų remiantis projekto „Įrodymais pagrįstas veikimas prieš korupciją: Nacionalinės atsparumo korupcijai studijos“ nedžiaga. Šio regioninio projekto metu tirtos 25 Europos šalių atsparumo korupcijai sistemos, visą „Lietuvos atsparumo korupcijai tyrimą“ rasite čia: http://media.transparency.org/nis/cogs/assets/lt/pdf/Lietuva_NIS.pdf

Projektas įgyvendinamas remiant Europos Sąjungos programai "Kova su nusikalstamumu ir jo prevencija"

Europos Komisija-Vidaus reikalų direktoratas

With the financial support from the Prevention of and Fight against Crime Programme of the European Union

European Commission - Directorate-General Home Affairs